

ZAPISNIK

sa Devete sjednice Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje Skupštine Crne Gore 27. saziva, održane 17. novembra 2021. godine

Sjednica je počela u 11 sati.

Predsjedavao je Dragan Krapović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali/e poslanici/e, članovi/ce Odbora: Genci Nimanbegu, Jelena Božović, mr Danijela Đurović, Suada Zoronjić, dr Predrag Sekulić, Jovanka Laličić i Bogdan Fatić.

Sjednici nijesu prisustvovali/e poslanici/e, članovi/ce Odbora: Slaven Radunović, Milo Božović, dr Dejan Đurović, Nikola Rakočević i Kenana Strujić Harbić.

Sjednici su, u skladu sa članom 73 Poslovnika Skupštine, prisustvovali: mr Jakov Milatović, ministar ekonomskog razvoja, Vasilije Čarapić, pravni savjetnik ministra, Ivana Đurović, državna sekretarka u Ministarstvu, Marko Vukašević, v. d. generalnog direktora Direktorata za investicije u turizmu i dr Ana Tripković Marković, direktorica Nacionalne turističke organizacije Crne Gore.

Rad sjednice pratili su predstavnici medija.

Pošto je konstatovano da postoji kvorum za rad i punovažno odlučivanje, za sjednicu je utvrđen sljedeći

DNEVNI RED:

Konsultativno saslušanje na temu:

„Analiza turističke sezone u 2021. godini i dalji koraci u pravcu razvoja turizma u Crnoj Gori“

Predsjednik Odbora Dragan Krapović je podsjetio da je Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje, na Sedmoj sjednici održanoj 29. oktobra 2021. godine, shodno članu 73 stav 2 Poslovnika Skupštine jednoglasno (sa deset glasova „ZA“) donio odluku o održavanju konsultativnog saslušanja mr Jakova Milatovića, ministra ekonomskog razvoja. Inicijativu (br. 00-63-10/21-29) za održavanje konsultativnog saslušanja je podnio Dragan Krapović, predsjednik Odbora. Predsjednik je upoznao prisutne da se, dopisom od 29. oktobra 2021. godine obratio ministru Milatoviću sa zahtjevom da Ministarstvo dostavi relevantne informacije za potrebe održavanja konsultativnog saslušanja. Tražene informacije su dostavljene 12. novembra 2021. godine i prosljeđene članicama i članovima Odbora putem Pisarnice 15. novembra.

Zatim je, u svom uvodnom obrazloženju, dao potrebna pojašnjenja i saopštio razloge za podnošenje Inicijative. Istakao je da se, usljed izazova koje je uslovlila kriza izazvana pandemijom virusa korona, pitanje ekonomskih posljedica uticaja pandemije na turizam postavilo kao jedno od najvažnijih u državi. Podsjetio je na pandemiju virusa korona, koja i dalje snažno pogađa kako Crnu Goru, tako i ostatak svijeta i na dalekosežne posljedice koje je proizvela po svjetski, a naročito po crnogorski turizam. Izrazio je stav da ovo konsultativno saslušanje predstavlja odličnu priliku da ministar predstavi sve što je urađeno u prethodnom periodu u cilju oporavka turizma, a time i ukupne ekonomske aktivnosti u Crnoj Gori, kao i koji se koraci planiraju preduzeti u budućem periodu. Istakao je da se na ovaj način pruža mogućnost da Odbor sagleda sve učinjeno u cilju pripreme

ljetnje turističke sezone za 2021. godinu, izvrši analiza ostvarenog i predstave planovi za predstojeću zimsku turističku sezonu i dalji razvoj turizma u Crnoj Gori uopšte. Na kraju uvodnog izlaganja je naveo da će Odbor, nakon saslušanja, sačiniti i razmatrati izvještaj koji će sadržavati ocjene i stavove koje će uputiti nadležnim institucijama na dalju realizaciju.

Mr Jakov Milatović, ministar ekonomskog razvoja, ukazao je da je ovo konsultativno saslušanje odlična prilika da se razgovara na temu turizma, naročito ako se ima u vidu značaj koji isti ima za ekonomsku aktivnost u Crnoj Gori. Podsjetio je na brojne izazove sa kojima se 42. Vlada Crne Gore po izboru 4. decembra 2020. godine suočila u oblasti ekonomije – pad ekonomske aktivnosti koji je, uzrokovan pandemijom virusa korona, iznosio 15% i koji je predstavljao najveći pad u istoriji crnogorske ekonomije, ali i najveći pad u Evropi; pad u turizmu koji je iznosio 85% u odnosu na 2019. godinu (u 2019. godini prihod od turizma iznosio 1.100.000.000€, dok je u 2020. godini iznosio 1.450.000€). Ukazao je da je ovakav pad ekonomije u Crnoj Gori u 2020. godini rezultirao brojnim izazovima u oblasti javnih finansija - deficit budžeta u 2020. godini iznosio je gotovo 11%, dok je javni dug bio povećan, što je ugrozilo likvidnost državnog trezora. Stoga je jedini način postizanja stabilnosti javnih finansija bio kroz oporavak ekonomske aktivnosti, a oporavak ekonomske aktivnosti u Crnoj Gori u kratkom roku jedino je bilo moguće postići kroz oporavak turizma. Ukazao je da su, s tim u vezi, Vlada i Ministarstvo ekonomskog razvoja preduzeli niz pravovremenih i dobrih odluka, koje su doprinijele oporavku turizma u Crnoj Gori, koji je bio jedan od najsnažnijih na Mediteranu i da su procjene Vlade, Ministarstva ekonomskog razvoja i Ministarstva finansija i socijalnog staranja da će prihodi od turizma u 2021. godini biti iznad 65% prihoda iz 2019. godine, kako je prvobitno bilo predviđeno Zakonom o budžetu Crne Gore za 2021. godinu.

Istakao je da su predikcije da će ekonomska aktivnost u 2021. godini imati rast od 13,4%, što je u odnosu na 2020. godinu najveći rast u Evropi i da je rast ekonomske aktivnosti doprinio stabilnosti javnih finansija, suficitu u budžetu i smanjenju javnog duga. Upoznao je sa podacima MONSTAT-a, prema kojima je za prvih devet mjeseci u 2021. godini, u individualnom i kolektivnom smještaju, ostvareno nešto više od 9.000.000 noćenja u Crnoj Gori, što je četiri puta više u odnosu na isti period prošle godine, a na nivou 70% iz 2019. godine. Podsjetio je da Centralna banka Crne Gore objavljuje zvanične podatke o prihodima od turizma i da očekuje da će u narednom periodu objaviti podatke za treći kvartal, koji predstavlja najvažniji kvartal za turistički promet u zemlji (80% turističkog prometa ostvari se u junu, julu, avgustu i septembru). Izrazio je stav da je stabilizacija epidemiološke situacije krajem proljeća i početkom glavne turističke sezone u Crnoj Gori omogućila predstavljanje Crne Gore kao pandemijski sigurne destinacije. Takođe, ukazao je da su ispoštovane preporuke važnih međunarodnih organizacija za oblast turizma, naročito Svjetske turističke organizacije Ujedinjenih nacija, koja je preporučila da se male države, u cilju oporavka turizma, prvenstveno usmjere na region. To je učinjeno na način da su, imajući u vidu da domaći turizam u Crnoj Gori čini svega 5% ukupnog turizma, države regiona tretirane kao domaće tržište.

U nastavku uvodnog izlaganja, podsjetio je i na dva paketa mjera podrške privredi, snažno usmjerena na turističku privredu - subvencionisane su kamate na reprogram postojećih kredita kod IRF-a i poslovnih banaka i subvencionisane su zarade zaposlenih, čime je zadržan određen nivo zaposlenosti u turističkoj privredi. Naglasio je da su paketi bili sveobuhvatni jer su povećali nivo subvencije na 100% zarade i proširili iste na niz djelatnosti koje su subvencijama obuhvaćene; produženo je pravo na moratorijum za otplatu kredita; odloženo plaćanje duga po osnovu poreza i doprinosa iz druge polovine

prethodne godine na dodatna 24 mjeseca; zadržana snižena stopa PDV-a od 7% na usluge hrane i pića; uspostavljene mjere podrške novom zapošljavanju; podržani su turoperatori i turistički vodiči; zadržano je umanjenje godišnjih naknada za korišćenje morskog dobra; kreirani programi turističkih vaučera, kojima se podržao oporavak domaćeg turizma, a istovremeno pružila podrška domaćim prosvjetnim i zdravstvenim radnicima i osnovana nova avio kompanija, koja je od osnivanja prevezla 100.000 putnika i time podržala oporavak turističke privrede. Ukazao je da je, sve gore navedeno, doprinijelo prihodu od 700.000.000€ od turizma predviđenih za 2021. godinu.

Na kraju uvodnog izlaganja, upoznao je da je Ministarstvo ekonomskog razvoja u završnoj fazi izrade novog Zakona o turizmu i ugostiteljstvu i za koji očekuje da će biti usvojen na sjednici Vlade do kraja godine, kao i Strategije razvoja turizma u Crnoj Gori za period 2021-2025. godine, koja će staviti fokus na Crnu Goru kao zelenu destinaciju, kao destinaciju koja treba da diverzifikuje turizam i kao destinaciju koja treba na kvalitetniji način da iskoristi svoje kulturno bogatstvo, kao i da na što bolji način poveže ostale grane privrede sa turizmom.

Dr Predrag Sekulić je, napominjući da ga raduje svako postizanje ekonomskog uspjeha, izrazio žaljenje zbog načina na koji se prikazuje 2020. godina (u kontekstu zatvaranja granica i neostvarenja turističkog prometa), naročito ako se ima u vidu da u periodu ljetnje turističke sezone 2020. godine nije postojala vakcina protiv virusa korona i da je većina zemalja Evrope bila u potpuno zatvorena, kao i da je, kad se prikazuju uporedni podaci, potrebno uvažiti činjenice tadašnjeg trenutka. Ukazao je da bi se moglo postaviti retoričko pitanje kakav bi bio turistički promet u 2021. godini da je postojala kontrola ulaska putnika na granicama, kao što je bio slučaj sa Grčkom i naglasio da, kad se govori o turističkoj sezoni i u 2020. i u 2021. godini, mora imati u vidu odvijanje turističke aktivnosti u sjenci globalne pandemije.

Govoreći na temu avioprevoznika TO Montenegro, napomenuo je da se ne bi saglasio sa stavom ministra izrečenim u uvodnom izlaganju (u dijelu koliko je do sada koštao TO Montenegro, da li je moglo biti ostvareno više letova, više slotova i sl.) i iskazao stav da je možda trebalo sprovesti restrukturiranje Montenegroairlines-a i nastaviti funkcionisanje na osnovu Zakona o ulaganju u konsolidaciju i razvoj društva za transport putnika i robe u vazdušnom saobraćaju „Montenegro Airlines" a. d. Podgorica, koji je Skupština usvojila u decembru 2019. godine. Istakao je da, iako podržava deverzifikaciju privrede, ne smatra da ista treba da bude ostvarena na račun turizma i konstatovao da je zajednički zadatak svih da podrže turizam kao vodeću privrednu granu u Crnoj Gori. Komentarišući najavljeno povećanje PDV-a za usluge hrane, pića i smještaja sa 7% na 21%, pitao je da li će Vlada ipak odustati od tog plana, posebno ako se ima u vidu da bi takva odluka negativno uticala na konkurentnost Crne Gore u odnosu na zemlje regiona.

Na kraju izlaganja je zaključio da je protekla ljetnja turistička sezona bila dobra, da mjesta za zadovoljstvo ima i da je potrebno uložiti napore kako bi predstojeća zimska turistička sezona bila iskorišćena na što bolji način.

Bogdan Fatić je ukazao da je Crna Gora dugi niz godina bila prepoznata kao prestižna turistička destinacija od strane međunarodnih turističkih organizacija, turoperatora i medija širom svijeta. Naznačio je da je sve navedeno postignuto zahvaljujući uspostavljanju kvalitetnog institucionalnog okvira, čime su stvoreni preduslovi za privlačenje stranih direktnih investicija i razvoja turizma kao najznačajnije privredne grane u Crnoj Gori, kako u proteklom periodu tako i danas. Istakao je da danas postoji preko 480 objekata kolektivnog smještaja, sa preko 45.000 kreveta, od čega se

preko 55% kreveta u kolektivnom smještaju nalazi u okviru hotela sa 4* i 5*. Napomenuo je da je za razvoj kapitalnih projekata, za period od pet godina, u sektor turizma investirano 1.200.000.000€ i da su procjene da, kad se ostvari puna implementacija projekata, ta investicija iznositi oko 3.000.000.000€. Podsjetio je da su u prethodnih pet godina značajna sredstva uložena u razvoj turizma na sjeveru Crne Gore i da se preko 50% Vladinih investicija u sektoru turizma u navedenom periodu odnosilo na sjeverni region. Istakao je da su usvajanjem Prostornog plana posebne namjene Bjelasica-Komovi stvorene pretpostavke da se potencijal kojim ovaj region raspolaže, a koji ima komparativne prednosti u odnosu na ostale regione, iskoristi na način na koji zaslužuje. Podsjetio je da ovaj plan obuhvata 8% teritorije Crne Gore, odnosno šest opština sjevernog regiona, čime su stvoreni kvalitetni preduslovi za razvoj ovog područja. Takođe, podsjetio je i na neke od najznačajnijih projekata na sjeveru Crne Gore, kao što su: Ski centar Žarski, Ski centar Cmiljača, Ski centar Kolašin 1450 i Ski centar Kolašin 1600.

Ukazao je da je ovakav strateški pristup planiranja razvoja turističke privredne grane, bio praćen i adekvatnim turističkim pokazateljima. Tako su u 2018. godini ukupni prihodi od turizma iznosili nešto preko 1.000.000.000€, Crnu Goru je posjetilo 2.200.000 turista i ostvareno je ukupno 12.900.000 noćenja; u 2019. godini, koja se smatra rekordnom godinom, ukupni prihodi od turizma su iznosili 1.140.000.000€, Crnu Goru je posjetilo 2.600.000 turista i ostvareno je ukupno 14.500.000 noćenja; podaci za 2020. godinu ne mogu biti komparativni s obzirom na situaciju izazvanu virusom korona i tadašnjim uslovima nepostojanja vakcine i zatvaranja zemljama širom Evrope.

Govoreći na temu izrade Strategije razvoja turizma u Crnoj Gori za period 2021-2025. godine, pitao je do kog nivoa je izrada iste i za kad se planira da bude usvojena na sjednici Vlade? Takođe, sugerisao je da, ukoliko nije planirano da Strategija bude usvojena do kraja tekuće godine, vremenski period na koji se ona donosi bude pomjeren za jednu godinu, naročito ako se ima u vidu značaj ovog dokumenta. Napominjući kako Crna Gora već godinu dana nema Strategiju razvoja turizma, kao ključnog, krovnog strateškog dokumenta, koji je načelno trebalo da bude dokument na osnovu kojeg se planira način i pravac razvoja turizma, istakao je da je donošenje Strategije pitanje od posebne važnosti za Crnu Goru. Ukazao je na potrebu što skorijeg dostavljanja plana razvoja turizma od strane onih opština koje to još uvijek nijesu učinile. Navodeći predikcije Oksforda da će se potpuni oporavak turističke grane privrede desiti u trećem kvartalu 2023. godine, saopštio je da je potrebno preduzeti sve neophodne korake kako bi se do tog datuma ubrzao oporavak turizma, kao vodeće privredne grane u Crnoj Gori.

U daljem izlaganju poslanik Fatić je podsjetio na strukturu ukupnih emitivnih tržišta kada je Crna Gora u pitanju. Tako su tokom 2019. godine, zemlje Evropske unije sa Velikom Britanijom generisale 35% turističkog tržišta; Rusija, Bjelorusija i Ukrajina 17-18%, tržišta regiona 33% i domaće tržište 5-6%. Iz navedenog se može zaključiti da je Crna Gora u prethodnom periodu ozbiljno radila na definisanju i privlačenju onih emitivnih tržišta sa najvećim nacionalnim dohotkom, i to iz dva razloga – ostvarenja većeg prihoda i tzv. nosećeg kapaciteta. Komentarišući podatke za 2021. godinu koje je Ministarstvo ekonomskog razvoja prethodno dostavilo, naveo je da su osnovna emitivna tržišta bila Srbija, Ukrajina, Bosna i Hercegovina, Kosovo i Albanija, uglavnom zemlje niže platežne moći. Saglasio se da se iz fokusa ne smiju izgubiti turisti iz regiona, koji su svakako najstabilniji partneri, ali da je u budućem periodu potrebno raditi na privlačenju visokoplatežnih turista. Podsjećajući na krupne kapitalne projekte iz oblasti turizma, koji su realizovani u prethodnim godinama (Porto Montenegro, Portonovi, Luštica bay, Ski centar Kolašin 1450, Ski centar Kolašin 1600) i ukazujući na njihov značaj za ukupan razvoj i promociju turizma u Crnoj Gori, naglasio je da je to pravac kojim se Crna Gora u

budućem periodu mora kretati. Izrazio je žaljenje što su Zakonom o budžetu za 2021. godinu planirana izdvajanja za kapitalni budžet umanjena za 70.000.000€ u odnosu na ono što je bila realizacija iz 2019. godine i da posebno zabrinjava podatak što su kapitalni izdaci u tekućoj godini 39.500.000€ manji nego što su i planirani. Mišljenja je da sve ovo navodi na zaključak da Vlada Crne Gore nema jasnu razvojnu politiku i da turizam, kao privredna grana, nema mogućnost da se razvija ukoliko se u njega ne ulaže.

Na kraju izlaganja je izrazio stav da o kvalitetu turističke sezone i efektima koje je imala na ekonomiju Crne Gore najbolje govori mr Aleksandar Stijović, ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede koji je izjavio sljedeće: „dodatno na uobičajeni plasman poljoprivrednih proizvoda uticala je smanjena potrošnja kroz turizam, što je u većoj mjeri pogoršalo situaciju u sektoru i dovelo do značajnih poremećaja u ponudi i tražnji na crnogorskom tržištu“.

Predsjednik Odbora Dragan Krapović, komentarisao je izlaganje poslanika Fatića u dijelu koji se odnosi na plasman poljoprivrednih proizvoda, istakavši da je isti manji u odnosu na 2019. godinu, jer je i turistički promet manji u odnosu na poredbenu godinu; i u dijelu visokoplatežnih turista i destinacijskog pozicioniranja, ukazao da je ispoštovana preporuka Svjetske turističke organizacije Ujedinjenih nacija da se, zbog blizine i saobraćajne povezanosti, fokus stavi na zemlje regiona. Takođe, napomenuo je da je takvo destinacijsko pozicioniranje rezultat dugotrajnog vođenja menadžmenta u turizmu i da ova Vlada nije ta koja je uspostavila tu vrstu destinacijskog menadžmenta već da su to učinile i prethodne Vlade, da je ono rezultat djelovanja kroz duži vremenski period i da je za promjenu takvog pristupa takođe potrebno djelovati duži vremenski period i na drugačiji način.

Bogdan Fatić je odgovorio na komentar i istakao da su, što se tiče plasmana poljoprivrednih proizvoda, problemi nastali kasnim usvajanjem Zakona o budžetu za 2021. godinu i Agrobudžeta za 2021. godinu, dok je govoreći o visokoplatežnim turistima i značaju kapitalnih investicija za privlačenje istih, podsjetio na sljedeće: da su direktne strane investicije, u neto iznosu, u 2015. godini iznosile 619.000.000 €; u 2016. godini - 371.000.000 €; u 2017. godini - 484.000.000 €; u 2019. godini - 322.000.000 €; u 2020. godini - 467.000.000€; da su ove investicije rezultirale rastom BDP-a i to: 2017. godine - 4,7% , 2018. godine - 5,1% , 2019. godine - 4,1% , dok je u pandemijskoj 2020. godini zabilježen pad od 15,2% ; zaposlenost u 2019. godini je iznosila 203.545, dok je u avgustu 2021. godine ona iznosila 145.000.

Genci Nimanbegu, zamjenik predsjednika Odbora, izrazio je zadovoljstvo zbog prisustva ministra sjednici Odbora radi razmatranja jedne važne teme, kakva je turizam, napominjući da je od izbora 42. Vlade ovo prvi put da se ministar, čije ministarstvo u svojoj nadležnosti ima i oblast turizma, nađe pred ovim Odborom. Na početku izlaganja, podsjetio je na konferenciju za medije od 29. juna 2020. godine, na kojoj je zatražio od tadašnje Vlade Crne Gore da otvori granice, kako bi turistička sezona bila spašena. Vlada Crne Gore taj zahtjev nije uvažila i promet ljetnje turističke sezone u toj godini je zabilježio značajan pad, što nije bio slučaj sa zemljama regiona koje su u tom periodu primijenile drugačiji pristup i ostvarile povoljnije rezultate (u odnosu na 2019. godinu turizam u Albaniji bio na 60%, dok je u Hrvatskoj bio na 50%). Ukazao je da je sadašnja Vlada Crne Gore imala težak zadatak izbora između zdravlja i ekonomije i da je izabrala ekonomiju. Naveo je da se uz pomoć analize može doći do podataka da je od početka pandemije virusa korona do danas, u Crnoj Gori od virusa korona oboljelo 152.000 osoba, da je do 30. juna

tekuće godine zabilježeno 1613, a do danas 2217 smrtnih slučajeva uzrokovanih ovim virusom. U prilog svojoj tezi da je Vlada morala napraviti izbor između zdravlja i ekonomije, naveo je primjer opštine Ulcinj, iz koje dolazi, gdje je na kraju avgusta tekuće godine, i pored jako uspješne sezone, broj aktivnih slučajeva zaraze virusom korona iznosio 5% ukupnog stanovništva Ulcinja. Istakao je da se ekonomija mora pomagati na način da bude što uspješnija, ali da se moraju uzeti u obzir i zdravstveni izazovi koje sa sobom donosi pandemija i da je potrebno da se u budućim planiranjima i pripremama njima posveti dodatna pažnja.

Zatim je ukazao na problem nedostatka radne snage, koji je uslovio da cijene rada i troškova porastu, i za čije rešavanje postoje dva načina: ili postizanjem međudržavnih sporazuma za oblasti u kojima je moguće radnu snagu angažovati ili putem pospješivanja konkurentnosti naše radne snage i povećanja zainteresovanosti za rad u turizmu. Napomenuo je da, iako je uspješna turistička sezona pozitivno uticala na sektor poljoprivrede, problem radne snage bio evidentan i u tom sektoru.

Takođe, interesovalo ga je da li su od strane Ministarstva pokrenute inicijative za ubrzanje investiranja u projekat Jadransko-Jonskog autoputa, naročito ako se ima u vidu njegov suštinski značaj za dalji razvoj turizma u Crnoj Gori, kao i da li se i kako planira riješiti problem stambenih jedinica na primorju, odnosno onih stambenih jedinica čiji su vlasnici strani državljani, a koji se koriste za turističku ponudu i sugerisao da se istim oteža mogućnost izdavanja i time smanji njihova konkurentnost u odnosu na domaće izdavaoce.

Na kraju izlaganja je, napominjući da ukoliko se teži održivom razvoju, mora predvidjeti stalni rast u oblasti turizma, izuzimajući nastanak nepredviđenih regionalnih ili svjetskih poremećaja, pitao koji se koraci planiraju preduzeti u cilju pripreme sljedeće turističke sezone i na koji način je što bolje moguće iskoristiti komparativne prednosti koje Crna Gora ima.

Predsjednik Odbora Dragan Krapović, komentarisao je izlaganje zamjenika predsjednika Nimanbegua u dijelu da se ministar prvi put nakon 350 dana rada sadašnje Vlade našao pred Odborom, podsjetivši da je on, kao predsjednik Odbora, podnio Inicijativu za saslušanje ministra Milatovića, na koju se ministar uredno odazvao, a da je bilo prilike da ostali članovi Odbora to isto učine i ranije. Zatim, iznio je stav da ne smatra da se razmišljalo o izboru između zdravlja i ekonomije, niti da se takav izbor napravio, da bez povećanja BDP-a ne bi bilo ni potrebnih kapaciteta da se na adekvatan način odgovori izazovima pandemije i da, uzimajući u obzir trenutnu epidemiološku situaciju u Evropi, niko ne može da garantuje da bi drugačije odluke rezultirale manjom stopom obolijevanja i smrtnosti. Komentarišući turističku sezonu Albanije i Hrvatske u 2020. godini, ukazao je da smatra da je ista rezultat odluke tadašnje Vlade Crne Gore da zatvori granice i time tradicionalne crnogorske goste usmjeri na zemlje regiona.

Genci Nimanbegu, zamjenik predsjednika Odbora, odgovorio je na komentar i dao pojašnjenje stavova iznijetih u svom izlaganju i još jednom saopštio razloge zbog kojih smatra da je Vlada Crne Gore morala da napravi težak izbor između zdravlja i ekonomije.

Suada Zoronjić se u svom izlaganju osvrnula na značaj koji je turizam imao za ukupnu ekonomsku aktivnost Crne Gore u posljednje tri godine. Podsjetila je da je u 2019. godini ostvareno 80% turističkog prometa, što je bilo svojevrsni parametar za dalji ekonomski razvoj; u 2020. godini, koja je bila pandemijska, desio se pad turističkog prometa koji je uslovio pad ekonomskog razvoja, povećanje javnog duga i deficit; dok se

u 2021. godini desio snažan oporavak turizma, smanjen je javni dug, ostvaren suficit, kao i da neće biti potrebe za javnim zaduživanjem. Podsjetila je na program turističkih vaučera namijenjenih kao podrška prosvjetnim i zdravstvenim radnicima i pitala zašto ovim programom nijesu obuhvaćeni farmaceuti i stomatolozi, naročito ako se ima u vidu direktna izloženost mogućnosti zaraze koju su, zbog prirode posla koji obavljaju, imali farmaceuti i stomatolozi.

Mr Jakov Milatović, ministar ekonomskog razvoja, komentarisao je izlaganja poslanika i dao odgovore na postavljena pitanja. Na pitanje poslanice Zoronjić odgovorio je da su liste zaposlenih u prosvjeti i zdravstvu koji treba da dobiju turističke vaučere dostavljala nadležna ministarstva, dok je Ministarstvo ekonomskog razvoja u saradnji sa Ministarstvom finansija i socijalnog staranja iste realizovala; da je ova mjera podrške prvenstveno usmjerena na zaposlene u javnom sektoru (zdravstvo i prosvjeta) i da je u pogledu MONTEFARM-a postojala dilema, koju je Ministarstvo zdravlja nedavno otklonilo i nakon čega će farmaceuti zaposleni u ovoj državnoj farmaceutskoj kući dobiti vaučere. Odgovarajući na pitanja poslanika Sekulića, ukazao je da se turistička sezona iz 2021. godine jedino suštinski može porediti sa 2020. godinom, jer je riječ o pandemijskim godinama; da je sadašnja Vlada kao jedinu opciju imala osnivanje nove nacionalne avio kompanije i podsjetio na rješenje Agencije za zaštitu konkurencije od 3. septembra 2020. godine, nakon kojeg ni Vlada u tehničkom mandatu nije imala pravnu mogućnost da pomogne Montenegro Airlines-u. Takođe, podsjetio je i na Zakon o ulaganju u konsolidaciju i razvoj društva za transport putnika i robe u vazдушnom saobraćaju „Montenegro Airlines“ a. d. Podgorica, iz decembra 2019. godine, na osnovu kojeg je, od planiranih 155.000.000€ do rešenja Agencije isplaćeno oko 40.000.000€, a da su avioni koje je do tada Montenegro Airlines koristio trebalo da ostanu u operativnom i finansijskom lizingu, dok je sadašnja Vlada kupila dva nova aviona za 30.000.000€, koji su u vlasništvu države; u dijelu pitanja koja su se odnosila na PDV, ukazao je da je snižena stopa PDV-a na hranu i piće bila krizna mjera i da će ona, s obzirom na trenutne predikcije oporavka turizma na predkrizni nivo, biti ukinita tokom sljedeće godine dok snižena stopa od 7% ostaje za usluge smještaja. Odgovarajući na pitanja poslanika Fatića istakao je da je struktura turističkog prometa u Crnoj Gori, i nakon 30 godina razvojnih politika u ovoj oblasti, lošija nego 80-ih godina prošlog vijeka, da se 66% turističkog prometa ostvari u julu i avgustu, da se 30% turističkog prometa dešava u hotelskom, a 70% u individualnom smještaju, da siva ekonomija u turizmu iznosi 25%, da je nizom loših privatizacija jedan broj gradova na primorju ekonomski nerazvijen, da je velika neiskorišćenost potencijala Budvanske rivijere i da postoji značajan broj smještajnih turističkih kapaciteta koji nijesu na najbolji način inkorporirani u turistički razvoj Crne Gore. Govoreći na temu kapitalnog budžeta za 2021. godinu, naglasio je da je u trenutku kada je 42. Vlada izabrana deficit budžeta iznosio 500.000.000€, da je turizam u odnosu na 2019. godinu pao za 85%, da je likvidnost trezora bila ugrožena i da kapitalni budžet za 2021. godinu predstavlja najbolji mogući u kontekstu tadašnjeg činjeničnog stanja; ukazao je da će kapitalni budžet za 2022. godinu biti snažan i udvostručen u onom dijelu u kojem nije izdvajano za autoput; da će naredna godina biti iskorišćena radi završetka projektne dokumentacije i kako bi se u 2023. godini započelo sa važnim infrastrukturnim projektima, kao što je završetak tri glavna autoputna koridora u Crnoj Gori; da je realizacija turizma u Crnoj Gori u 2020. godini iznosila 15%, dok se u Albaniji i Hrvatskoj kretala od 50% do 60%, dok je realizacija turizma u Crnoj Gori u 2021. godini bila bolja nego u ove dvije zemlje i iznosila 70%. Ukazao je i na to da je jedan od najvećih strukturnih problema nedostatak adekvatne radne snage, da jedan od načina na koji su poslodavci pokušali isti da riješe jeste

povećanje neto zarada i da se dugoročno rešavanje ovog problema planira kroz program „Evropa sad“. Istakao je potrebu diverzifikacije crnogorske privrede, a samim tim i turizma koji čini 20% iste, podsjećajući na neiskorištene potencijale crnogorskog turizma, kao što su: vjerski, kulturni, kongresni turizam i sl. Takođe, podsjetio je i na kreiranje Fonda za inovacije i Kreditno-garantnog fonda i zaključio da Vlada Crne Gore ne pravi izbor između zdravlja i ekonomije, već da zastupa koncept i zdravlje i ekonomija.

Mr Danijela Đurović intervenisala je proceduralno povodom rasporeda učešća članica/članova Odbora i ministra u diskusiji, ukazujući da svi poslanici nijesu iskoristili pravo na izlaganje u prvom krugu, a predsjednik Odbora je dao potrebna pojašnjenja o načinu organizacije rada.

Dr Predrag Sekulić je odgovorio na komentar i, napominjući da ne treba praviti poređenje sa statističkim podacima iz vremena socijalizma, s obzirom da su standardi u tom periodu bili drugačiji, istakao da su stope rasta turizma u Crnoj Gori u posljednjih 15 godina ipak značajne. Govoreći o kapitalnom budžetu naglasio je da nije moguće govoriti o budućim projektima, s obzirom da Prostorni plan Crne Gore, koji predstavlja osnov za planiranje, još uvijek nije gotov, a da su kapitalne investicije u prethodnom periodu najvećim dijelom bile usmjerene na poboljšanje infrastrukture u državi.

Bogdan Fatić je odgovorajući na komentar, istakao da su podaci koje je saopštio u svom izlaganju preuzeti iz Izvještaja o realizaciji Strategije regionalnog razvoja Crne Gore za period 2014-2020. godine, koji je usvojen na sjednici Vlade 7. oktobra 2021. godine. U dijelu komentara vezanog za kapitalni budžet, ukazao je da je kapitalnim budžetom za 2021. godinu, za opštine Berane, Andrijevića i Petnjica, predviđeno 3.500.000€, od kojih je ovaj ukupni iznos planiran za opštinu Berane, pri čemu se 2.700.000€ odnosi na plaćanja iz prethodnog perioda, i to za projekat za prečišćavanje otpadnih voda i za kanalizacionu mrežu. Podsjetio je, poređenja radi, da je prema Predlogu zakona o završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019. godinu, u opštine Berane, Andrijevića, Plav i Rožaje uloženo preko 17.000.000€, dok je samo u opštinu Berane uloženo 13.000.000€. Takođe, saopštio je i podatke koji se odnose na prirodni priraštaj i zaposlenost u opštini Berane. Tako je za prvih osam mjeseci bilo 1297 više umrlih nego rođenih, u 2019. godini taj broj je iznosio +628, dok je u 2020. godini iznosio -186; što se tiče zaposlenosti, ona je u 2019. godini iznosila 5171, u 2020. godini - 4616 i u 2021. godinu - 4018.

Genci Nimanbegu, zamjenik predsjednika Odbora, odgovarajući na komentar naveo je da pozitivni trendovi razvoja u turizmu nijesu rezultat samo trenutnog djelovanja, već djelovanja u kontinuitetu duži period, saglasio se sa potrebom pojačanih inspekcijskih kontrola u turizmu i još jednom ukazao na potrebu pronalazjenja najboljeg načina zaštite građana Crne Gore i njihovih investicija u odnosu na nerezidente koji im konkurišu.

Jelena Božović je na početku svog izlaganja saopštila stav da ovogodišnja turistička sezona, promocija i ponuda, kao ni postignuti rezultati nijesu ništa drugačiji u odnosu na ono što je urađeno za vrijeme prethodne Vlade. Komentarišući izlaganje poslanika Fatića i investicije ostvarene na jugu i sjeveru države, navela je da su investitori u primorskom dijelu države, u prethodnim periodima, dominantno bili povlašćeni pojedinci, što je rezultiralo stvaranjem urbanističkog haosa u ovom regionu, a da su ulaganja u skijališta na sjeveru takva da su žičare uglavnom nefunkcionalne i spore.

Konstatovala je da se rezultati sadašnje Vlade i Ministarstva ekonomskog razvoja u oblasti turizma mogu mjeriti samo u odnosu na izazove uzrokovane virusom korona. Izrazila je mišljenje da, osim programa turističkih vaučera i ukidanja rominga za zemlje Zapadnog Balkana, nije bilo inovacija u oblasti turizma, kao i da je izostao kulturni, vjerski, a naročito planinski turizam.

Navodeći podatak da je tokom prvih devet mjeseci 2021. godine u ukupnom turističkom prometu zabilježen dolazak 1.529.811 turista i da je u istom periodu ostvareno 9.077.868 noćenja, od čega su najveći broj noćenja ostvarili turisti iz Srbije, iskazala je interesovanje za način na koji je Vlada ostvarila veze sa Srbijom i realizovala promociju Crne Gore na ovom važnom tržištu. Zatim je izrazila negodovanje zbog izvođenja radova na magistralnom putu Rožaje - Špiljani tokom čitavog vremena glavne turističke sezone, ukazujući na probleme koji su nastajali zbog stvaranja gužvi i zastoja i naglasila da je, ako su postojale ranije preuzete obaveze, trebalo naći adekvatne mehanizme za odlaganje navedenih radova do jeseni.

Poslanicu Božović je interesovalo i koliko je turista, za prvih devet mjeseci tekuće godine, boravilo na sjeveru Crne Gore i koliko njih je ostvarilo noćenje u ovoj regiji. Komentarišući podatak da je prosječna dužina boravka iznosila 5,9 dana, saopštila je stav da bi ovaj broj bio veći da nije izostala promocija turističkog potencijala sjevera Crne Gore i da bi u budućem periodu to trebalo ispraviti. Istakla je da, s obzirom da u Crnoj Gori postoji 181 registrovano seosko domaćinstvo (od čega 141 na sjeveru Crne Gore), uz zimski treba razvijati i seoski turizam, za koji postoji sve veće interesovanje turista i čime bi se postigao ravnomjerni razvoj sjevera i juga Crne Gore. Kao primjer uspješnog rada na promociji seoskog turizma navela je primjer nevladine organizacije Regionalna razvojna agencija Bjelasica, Komovi i Prokletije iz Berana. Zatim, govoreći o planovima za razvoj i unapređenje skijališta u Crnoj Gori u narednom periodu i ukazujući da je u tim planovima izostavljen ski centar Lokve u Beranama, podsjetila na probleme koji su predstavnici ovog skijališta imali u ranijem periodu, kao i uzaludne pokušaje istih da se ovo skijalište stavi u funkciju, pa je sugerisala da Ministarstvo u komunikaciji sa predstavnicima navedenog ski centra provjeri u čemu je problem. Istakla je da se stiče utisak da i ova Vlada zapostavlja sjever Crne Gore, koji raspolaže velikim prirodnim bogatstvom i čiji je potencijal izuzetan; da finansiranje iz Egalizacionog fonda ne treba da bude način funkcionisanja ovog područja, već da se konkretnim investicijama u ovaj region spriječi iseljavanje stanovništva. Ukazujući na podatak da je u prvih devet mjeseci u Crnu Goru uvezeno 300.900.000€ hrane, navela je da je ovo još jedan od kapaciteta koji nije iskorišćen na pravi način kada je u pitanju turizam i da sve grane privrede moraju biti povezane. Na kraju izlaganja, od ministra je zatražila pojašnjenje u vezi sa budžetom planiranim izdvajanjima za konsultantske usluge iz domena praćenja investicionih projekata od 380.514€, budući da je za kapitalni projekat za opštinu Berane u prethodnoj godini izdvojeno 90.000€.

Mr Danijela Đurović je u svom izlaganju istakla da materijal koji je Ministarstvo prethodno dostavilo u cilju pripreme sjednice, sadrži brojne informacije i statističke podatke na osnovu kojih se može izvršiti analiza uspjeha protekle turističke sezone, a da nedostaju podaci o finansijskim efektima turističke sezone, o kojima Izvještaj priprema Centralna banka Crne Gore i koji se tek očekuju za treći kvartal. Podsjetila je na prethodnu 2020. godinu i negativne ekonomske efekte koje su po tadašnju turističku sezonu imali pandemija izazvana virusom korona i odluke tadašnje Vlade o zatvaranju granica u cilju suzbijanja širenja iste. Takođe, saopštila je da smatra neopravdanim određene odluke sadašnje Vlade usmjerene ka pojedinim emitivnim tržištima, odnosno ka državama

odakle su dolazili turisti visokoplatežne moći i koji su u prethodnim godinama znatno uticali na ukupni turistički promet i u ekonomskom, a ne samo u brojčanom smislu, navodeći da je riječ o Ruskoj federaciji. Podsjetila je da je, zbog blizine i saobraćajne povezanosti, fokus bio na zemlje regiona, sa čijih tržišta je u Crnu Goru došlo oko 50% ukupnog broja turista koji su posjetili Crnu Goru (najveći procenat Srbija i Bosna i Hercegovina) i da je, s obzirom na životni standard i trenutnu ekonomsku situaciju u navedenim zemljama, platežna moć ovih turista manja. Kao primjer je navela opštinu Herceg Novi, iz koje dolazi, i saopštila da se i pored zadovoljstva brojem turista koji su posjetili ovu opštinu, mora konstatovati da je njihova kupovna moć bila manja u odnosu na prethodne godine. Komentarišući učešće turizma u ukupnoj privrednoj aktivnosti Crne Gore, istakla je da je ekonomska aktivnost države usmjerena na turizam i ostale uslužne djelatnosti i da smo se, usljed pandemije virusa korona, sa te strane pokazali kao ranjiva destinacija, kao i da je u budućem periodu pažnju potrebno usmjeriti na druge grane privrede, navodeći kao primjer proizvodnu industriju.

Zatim je, komentarišući dostavljene podatke u vezi sa brojem turista u tranzitu, s akcentom na kruzingu, pitala na koji način je preko postojećih elektronskih sistema, koje vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova, moguće praviti razliku između turista koji dolaze da ostanu veći broj dana i onih koji su isključivo u tranzitu; na koji način se vode evidencije i da li se evidentiraju turisti koji ostaju kraće od tri dana; na koji način se prijavljuju oni gosti koji duže borave u Crnoj Gori, ali se za svako noćenje prijavljuju na različitim mjestima, odnosno u različitim smještajnim kapacitetima. Govoreći na temu suzbijanja sivog tržišta u turizmu i komentarišući podatak da su od ukupnog broja turista 90% bili strani, a 10% domaći turisti, interesovalo ju je koliko je domaćih turista koji nijesu evidentirani. Takođe, ukazujući na kontinuiranu praksu da turističke inspekcije vrše kontrolu nad registrovanim izdavaocima smještaja, istakla je potrebu pronalaženja adekvatnog načina sprečavanja sivog tržišta u neregistrovanim smještajnim kapacitetima i naglasila važnost rešavanja ovog ozbiljnog problema. U prilog tome, kao pohvalni inovativni način uvođenja dodatne kontrole u pravcu suzbijanja sivog tržišta, istakla je povezivanje Ministarstva sa platformama za izdavanje smještaja. Na kraju izlaganja, govoreći na temu ekonomskih rezultata implementacije paketa podrške privredi radi suzbijanja negativnih efekata pandemije virusa korone, odnosno o programu turističkih vaučera za prosvjetne i zdravstvene radnike, pitala je koji je broj izdavalaca smještaja koji su aktivno učestvovali u programu; da li je interesovanje za izdavanje bilo veće za predsezonu i postsezonu u odnosu na glavnu sezonu; koji je broj ukupno iskorišćenih vaučera i koji su ukupni ekonomski efekti kada je ova mjera podrške u pitanju.

Jovanka Laličić je u svom izlaganju konstatovala da u državi gdje turizam čini 1/4 BDP-a, Ministarstvo koje u svojoj nadležnosti ima ovu granu privrede, u svom nazivu nema oznaku turizam; da ovo pitanje nije samo formalne prirode, što se može vidjeti iz uporednih iskustava mnogih država čija ministarstva u svom nazivu imaju turizam i da se na taj način ističe da turizam kao grana privrede zaslužuje konzistentna, promišljena i strateška rešenja, a ne volontaristička i neefikasna. Takođe, naglasila je da će se strategija u oblasti turizma sadašnjeg Ministarstva dugoročno odraziti na imidž Crne Gore kao atraktivne i investicione destinacije i da je u proteklom višedecenijskom periodu uloženo mnogo truda kako bi se izgradilo povjerenje kako inostranih tako i domaćih investitora, koji su ulagali u turistički sektor u Crnoj Gori. Ukazala je da u prilog tome govore podaci o novootvorenim hotelima visoke kategorije kao i prisutnost brojnih turističkih brendova koji su doprinijeli pozicioniranju Crne Gore na turističko-investicionoj mapi. Tako je u 2018. godini otvoreno 30 novih hotela, u 2019 godini nešto manje od 50, u 2020. godini

značajan broj hotela je dobio građevinske dozvole, kao rezultat rada prethodne Vlade i u 2021. godini 15 novih hotela, koji su u prethodnom periodu dobili građevinske dozvole. S tim u vezi, interesovalo ju je da li postoje najave za nove investicije u turizmu koje je sadašnje Ministarstvo svojom politikom obezbijedilo. Ukoliko postoje o kojim investitorima je riječ i na kojim prostorima se te investicije očekuju, kao i koji je obim tih investicija i koliko će novih radnih mjesta te investicije generisati? Takođe, iskazala je nezadovoljstvo odnosom sadašnje Vlade prema pojedinim investitorima (Aman na Svetom Stefanu, Porto Montenegro u Tivtu), što dodatno negativno utiče na imidž Crne Gore. Komentarišući najavljeno ukidanje snižene stope PDV-a za usluge hrane i pića, pitala je da li ministar ima podatak koliki je PDV u turizmu i ugostiteljstvu u susjednim zemljama, kao i da li će se primjenom programa „Evropa sad“ povećati stopa PDV-a i ukinuti prihodi lokalnim samoupravama. Zatim je postavila pitanje koliko će se sredstava obezbijediti za promociju crnogorskog turizma? Koliko je putnika, posredstvom crnogorskih aerodroma, doputovalo u Crnu Goru u 2021, a koliko u 2019. godini i da li je ukidanje Montenegro Airlines-a omogućilo da Air Serbia ostvari dodatni profit kada je riječ o avio liniji Podgorica-Beograd-Podgorica. Takođe, interesovalo ju je koliki su bili troškovi zdravstvenog sistema Crne Gore, imajući u vidu da smo bili jedna od rijetkih država koje nijesu imale nikakve zdravstvene kontrole prilikom ulaska putnika u zemlju, kao i koliki će ti troškovi biti do kraja godine, s obzirom na pogoršanje zdravstvene situacije uzrokovane takvom odlukom? Na kraju, pitala je kakva se struktura gostiju očekuje u 2022. godini i da li će i što Ministarstvo učiniti u narednom periodu da se gosti sa visokoplatežnih destinacija vrata u Crnu Goru.

Dr Ana Tripković Marković, direktorica Nacionalne turističke organizacije Crne Gore (u daljem tekstu: NTO), odgovorila je na pitanja poslanice Božović koja su se odnosila na turističku promociju sjevera Crne Gore i informisala da je po njenom stupanju na mjesto direktorice u maju tekuće godine, prva odluka koju je predložila Izvršnom odboru, i koju je Odbor podržao, bila oslobađanje participacije opština na sjeveru Crne Gore za regionalnu promociju i podsjetila da je ovakva odluka prvi put donesena u okviru NTO i da je donesena s obzirom na značaj regionalnog tržišta za Crnu Goru. Zatim, obavijestila je o analizi rada lokalnih turističkih organizacija koju je sprovedla NTO, na način da su zaposleni iz NTO prikupljali podatke na terenu obilazeći opštine na sjeveru Crne Gore, a zatim pripremili detaljan Izvještaj o radu lokalnih turističkih organizacija na sjeveru. Izvještaj sadrži sljedeće podatke: kakvi su radni uslovi lokalnih turističkih organizacija na sjeveru; koliko zaposlenih imaju i koje su struke; u koliko smjena rade; da li obavljaju privrednu aktivnost; da li imaju pomoć od opština; da li imaju web stranice i naloge na društvenim mrežama; koji turistički proizvod ili uslugu lokalne turističke organizacije smatraju najznačajnijim i za koji su mišljenja da treba da bude promovisan u budućnosti; o postojanju ili nepostojanju saradnje sa Ministarstvom ekonomskog razvoja i NTO, kao i preporuke za buduća djelovanja. Informisala je da je sa Izvještajem upoznat Izvršni odbor i da će se na osnovu njega planirati dalje razvojne politike. Navela je da je identičan Izvještaj urađen i za centralni region i da je isti upućen Izvršnom odboru.

Upoznala je da je svaka posjeta turoperatora, medija, kao i studijske posjete novinara, infuensera i blogera, bila usmjerena i na opštine na sjeveru Crne Gore, kako bi im se omogućilo da u direktnom kontaktu sa turoperatorima potpišu ugovore i planiraju aranžmane. Napomenula je da NTO osim turistički najrazvijenijih opština na sjeveru, a to su Žabljak i Kolašin, uključuje i po najmanje još jednu opštinu sa sjevera koja prethodno nije bila prisutna, a ima potencijala za promociju. Na kraju je, govoreći o Regionalnoj

razvojnoj agenciji Bjelasica, Komovi i Prokletije, istakla da je ista jedan od partnera NTO na četiri međunarodna projekta, gdje je NTO vodeći partner.

Marko Vukašević, v. d. generalnog direktora Direktorata za investicije u turizmu, odgovorio je na pitanje poslanice Božović u dijelu koji se odnosi na praćenje investicionih projekata i izdvajanje od 380.000€ u budžetu za te svrhe, saopštio da je riječ o postojećim ugovornim obavezama države za praćenje takvih projekata, kao što su Luštica bay, Mamula, vojno-turistički kompleks Mediteran na Žabljaku, Kolašin 1600, kao i ostali privatizacioni ugovori. Istakao je da se angažovanjem konsultanata (procjenitelji, revizori, supervizori, priprema studije za Savin kuk) pruža mogućnost detaljnog praćenja i kontrole privatizacionih i projekata vezanih za dugoročni zakup, putem podataka koji se dobijaju od nezavisnih tijela. Odgovarajući na pitanje poslanice Laličić, istakao je da će strateško opredjeljenje Vlade u narednom periodu biti dalji razvoj infrastrukture na sjeveru u cilju stvaranja pretpostavki za razvoj i zimskog i planinskog turizma. Informisao je da će se u narednom periodu izvršiti analiza kompletne zakonske regulative kako bi se došlo do sistemskog odgovora na koji način je najbolje valorizovati ne samo sjever već i ostatak Crne Gore. Takođe, naveo je da je u toku rješavanje velikog broja privatizacionih ugovora koji su se u prethodnom periodu pokazali nefunkcionalnim, ugovora čiji su rokovi istekli, kao i onih za čiji je raskid pokrenut postupak. Kao jedan od rezultata ove Vlade je istakao potpisivanje sporazuma o regulisanju međusobnih prava i obaveza između kompanije koja je u prethodnom periodu postala vlasnik lokaliteta Mediteran Ulcinj, čime se omogućilo da investitor izvrši investicionu obavezu od 15.000.000€, kao i da će ova investiciona obaveza biti dio posebnog praćenja i kontrole putem angažovanja nezavisnih kontrolora.

Ivana Đurović, državna sekretarka u Ministarstvu, je odgovorila na pitanje poslanice Božović u dijelu koji se odnosi na seoska domaćinstva i upoznala da je od 141. registrovanog seoskog domaćinstva Ministarstvo ekonomskog razvoja ove godine prvi put dalo odobrenje za rad za njih 60, da se mnoga od njih nalaze na jako nepristupačnim terenima i za koja smatraju da bi trebalo da budu djelatnost lokalnih samouprava, ali da se Ministarstvo ipak odlučilo da podrži seoska domaćinstva na način da im omogući pristup podsticajnim mjerama Ministarstva. Podsjetila je na Program podsticajnih mjera u oblasti ruralnog razvoja od 100.000€, usvojen u oktobru tekuće godine, kojim su podržali etno sajmove, inovativne turističke proizvode u oblasti ruralnog turizma, kao i unapređenje kvaliteta usluga i ponude u ruralnom turizmu, kako bi se na taj način seoska domaćinstva pomogla da poboljšaju svoju ponudu, navodeći da je u tekućoj godini postignut izuzetan napredak u oblasti seoskog turizma. Odgovarajući na pitanje poslanice Đurović istakla je kako je informacioni sistem koji prati turističke parametre jako loš i da previše institucija učestvuje u njihovom kreiranju. Izrazila je očekivanje da će na dnevnom redu sljedeće sjednice Vlade biti Informacija u kojoj je opisana strategija na koji će se način od sljedeće ljetnje turističke sezone mjeriti turistički podaci. Tom strategijom je obuhvaćeno i kreiranje informacionog sistema i prateće aplikacije koji će obuhvatiti sve parametre u turizmu, kao i sve institucije koje učestvuju u njihovom kreiranju. Napomenula je da će tu javnu nabavku objaviti Ministarstvo ekonomskog razvoja i time preuzeti obavezu odrađivanja posla drugih institucija kao što su Ministarstvo unutrašnjih poslova, čiji sistem ima brojne nedostatke, MONSTAT-a, čija metodologija takođe ima mnoge nedostatke, Centralne banke Crne Gore koja se suočava sa brojnim problemima prilikom obračuna prometa iz turizma. Na kraju, odgovarajući na pitanje vezano za turističke vaučere, naglasila je da je do sada iskorišćeno preko 15.000 vaučera od strane

prosvjetnih i zdravstvenih radnika, da je ovo jedna od najboljih mjera Ministarstva, iako je ista zahtijevala mnogo truda kako bi se implementirala, da se na platformi trenutno nalazi oko 300 izdavalaca privatnog smještaja, da je interesovanje za vaučere bilo veliko tokom sezone, ali da se intenzitet interesovanja za iste ne smanjuje i da se, pored brojnih problema sa kojima se suočavaju, kao što je digitalna neobrazovanost korisnika, program turističkih vaučera realizuje željenom dinamikom.

Mr Jakov Milatović, ministar ekonomskog razvoja, podsjetio je na anketu sprovedenu prije mjesec dana od strane Unije poslodavaca Crne Gore i gdje je, na osnovu reprezentativnog uzorka istraživanja, više od 75% zaposlenih u turističkoj privredi proteklu turističku sezonu ocijenilo kao dobru ili više nego dobru. Zatim je dao odgovore na pitanja poslanica: Božović, Đurović i Laličić. Na pitanje vezano za promociju Crne Gore na tržištu Srbije, naveo je da su u tom cilju predstavnici Ministarstva imali susrete na najvišem nivou u Srbiji, podsjetio na učinjeno od strane NTO u cilju promocije na tržištu Srbije, kao i da je pokretanje nove aviokompanije dodatno povezal Podgoricu i Tivat sa Beogradom. Komentarišući pitanje vezano za tržište Rusije pojasnio je da su predstavnici Ministarstva posjetili Rusiju u pokušaju obnavljanja letova za Crnu Goru, da su posjetili sajam turizma u Rusiji, da su u direktnim kontaktima pokušali da objasne poziciju Crne Gore i njene međunarodne obaveze od kojih ne može odustati, odnosno obavezu praćenja vanjske politike Evropske unije koju kao zemlja kandidat za članstvo imamo, da to nije dalo očekivane rezultate za proteklu sezonu ali da su očekivanja za narednu sezonu drugačija. Takođe, napomenuo je da je, iako je realizacija sa ruskog tržišta manja u odnosu na 2019. godinu, otvaranje novih tržišta - kao što je tržište Centralne Azije i uspostavljanje direktnih avio linija sa Kazahstanom, duplirani broj turista iz Ukrajine i uz uticaj regionalnog tržišta, uspješno neutralisalo izostanak ruskog tržišta.

Odgovarajući na pitanje vezano za izdvajanje 380.000€ od strane Ministarstva za konsultantske usluge, upoznao je da je taj novac opredijeljen za razvoj turizma, turističke ponude, turističke statistike, kao i da će dio novca biti opredijeljen za unaprjeđenje informacionog sistema. Govoreći na temu radova na putnom pravcu Rožaje - Špiljani, pojasnio je da se oni, uz putne pravce Budva-Tivat i Podgorica-Danilovgrad, finansiraju iz kredita koji je Crna Gora sklopila sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj, da taj kredit ima svoju dinamiku i plan izvođenja, kao i da na sjeveru Crne Gore vremenski uslovi diktiraju tempo radova, zbog čega su isti bili intenzivirani u cilju što bržeg završetka i stvaranja bolje povezanosti sa Srbijom. Na kraju je i ukazao da je za vrijeme prethodne Vlade, sastavljene od 18 ministarstava, turizam bio sastavni dio Ministarstva održivog razvoja i turizma, da ni u tom periodu nije bilo posebno ministarstvo nadležno za poslove turizma, a da je u ovoj Vladi, koja je za trećinu manja od prethodne, turizam u strukturnom smislu sačuvao svoju ulogu i da ima svog državnog sekretara za turizam u okviru Ministarstva ekonomskog razvoja. Izrazio je stav da turizam zaslužuje svoje ministarstvo, da očekuje da će u narednom periodu to biti ostvareno, ali da formalnosti nijesu toliko važne koliko kvalitetno i efikasno funkcionisanje samog sistema.

Jovanka Laličić je komentarišući odgovor Marka Vukaševića, v. d. generalnog direktora Direktorata za investicije u turizmu, istakla da nije čula ništa novo ni progresivno i da Ministarstvo ekonomskog razvoja nije imalo konkretne mjere kojima je doprinijelo da protekla turistička sezona bude takva kakva je bila.

Jelena Božović je komentarišući odgovore na postavljena pitanja ukazala na nužnost ulaganja u druge opštine i djelove Crne Gore, a ne samo u more, pijesak, Žabljak i

Kolašin kao atraktivne turističke lokacije i da, ako je turizam vodeća grana privrede, onda ga je potrebno razvijati u svim opštinama u Crnoj Gori. Takođe, komentarišući odgovor dr Ane Tripković Marković navela je da turistima nije na adekvatan način ponuđena mogućnost da posjete krajeve na sjeveru Crne Gore, kao i da imaju odgovarajući smještaj kada je u pitanju seoski i planinski turizam. Zatim ju je interesovalo da li je 60 novih registrovanih domaćinstava prethodno bilo registrovano kod lokalne samouprave, pa je novom Odlukom Vlade ta nadležnost prešla kod Ministarstva ekonomskog razvoja ili je zaista riječ o novim domaćinstvima. Podsjetila je na brojne probleme kada je riječ o registraciji i izrazila mišljenje da bi bilo dobro da Vlada i lokalne samouprave usaglase nadležnosti. Napomenula je da nije dobila odgovor o broju ostvarenih noćenja na sjeveru Crne Gore, kao ni šta će biti sa Ski centrom Lokve.

Mr Danijela Đurović je komentarišući odgovore na postavljena pitanja konstatovala da se program turističkih vaučera za prosvjetne i zdravstvene radnike pokazao kao zaista dobra mjera Ministarstva, navela da je zadovoljna odgovorom u dijelu koji se odnosi na broj korisnika i izdavaoca smještaja i pitala koji su finansijski efekti vaučera. Takođe, interesovalo ju je da li je nedovoljno razvijen informacioni sistem zbog nedostatka informacija o ukupnom broju putnika u tranzitu? Na kraju je, komentarišući diskusiju u dijelu koji se odnosi na naziv Ministarstva, istakla da oznaka u nazivu ne znači i suštinsku posvećenost tematici, navodeći kao primjer Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i izrazila očekivanje da će u nekoj budućoj organizaciji Vlade postojati posebno ministarstvo i turizma i ekologije.

Dr Ana Tripković Marković, direktorica NTO, kao dodatnu informaciju je saopštila podatak da je naplata namjenskih prihoda koji se prikupljaju po osnovu turizma: boravišna taksa, članski doprinosi i turistička taksa, uvidom u sistem Ministarstva finansija i socijalnog staranja, zaključno sa 4. novembrom tekuće godine, bila 150% veća u odnosu na 2020. godinu, a 89% veća u odnosu na 2019. godinu.

Mr Jakov Milatović, ministar ekonomskog razvoja je na kraju još jednom posjetio da se podaci o prihodima od turizma za treći kvartal očekuju u narednim danima, da za prva dva kvartala taj prihod iznosi 115.000.000€, da su predikcije Vlade da je u trećem kvartalu prihod od turizma bio na nivou od 750. 000.000€ i zaključio da je na taj način ispunjena prvobitna projekcija Vlade da će prihodi od turizma u 2021. godini iznositi 700.000.000€. Napomenuo je da je 2021. godina bila krizna godina kada se mnogo manje putovalo i kada su turisti birali destinacije koje najbolje poznaju, što je uslovalo da se Crna Gora fokusira na zemlje regiona, a i čime su se ispoštovale preporuke međunarodnih organizacija iz oblasti turizma. Takođe, ukazao je da mali broj zemalja na svijetu ima posebno ministarstvo za turizam i da je uvezanost turizma sa ekonomskim razvojem, što je slučaj u sadašnjoj organizacionoj strukturi Vlade, koju čini 12 ministarstava, opravdano u kontekstu trenutne situacije i rada na ekonomskom oporavku.

Informisao je poslanicu Božović da će odgovor na pitanje o broju ostvarenih noćenja na sjeveru Crne Gore, kao i šta će biti sa Ski centrom Lokve, dostaviti pisanim putem i zaključio da je Ministarstvo ekonomskog razvoja u potpunosti otvoreno za sve konstruktivne sugestije poslanika, kako bi se i na taj način doprinijelo kreiranju sveobuhvatnih politika Vlade.

Predsjednik Odbora Dragan Krapović, podnosilac Inicijative za konsultativno saslušanje mr Jakova Milatovića, ministra ekonomskog razvoja, dao je završnu riječ i izrazio zadovoljstvo održanim konsultativnim saslušanjem. Istakao je da je ministar sa svojim timom pristupio saslušanju na odgovoran način, dostavljajući sveobuhvatne informacije, a zatim ih detaljno, koncizno i argumentovano obrazložio i konkretno odgovarao na postavljena pitanja. Ukazao je da su se svi saglasili da je protekla ljetnja turistička sezona bila uspješna, da je Ministarstvo učinilo koliko je bilo u njihovoj moći kako bi ublažili posljedice pandemije izazvane virusom korona, kao i oko toga u kom pravcu treba da ide dalji razvoj turizma i kako se suočiti sa brojnim izazovima na tom putu. Na kraju je iznio sugestiju da se, ukoliko za to postoji mogućnost, a uvažavajući značaj koji je imala tokom perioda važenja, produži mjera primjene niže stope PDV-a na usluge hrane i pića, budući da je ona istekla 31. avgusta tekuće godine.

Na kraju je podsjetio da, shodno članu 73 stav 5 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor nakon saslušanja sačinjava izvještaj koji sadrži ocjene i stavove i isti dostavlja nadležnim institucijama na dalju realizaciju. S tim u vezi, predložio je da članice/ovi Odbora predlog ocjena i stavova dostave najkasnije do 29. novembra 2021. godine. Ukazao je da će se Odbor o izvještaju sa predlogom ocjena i stavova izjasniti na nekoj od narednih sjednica.

* * *

Sjednica je zaključena u 14 sati i 13 minuta.

Sastavni dio zapisnika čini audio zapis sa sjednice.

Broj: 00-63-10/21-34/3

SEKRETARKA ODBORA

mr Milena Kapa

PREDSJEDNIK ODBORA

Dragan Krapović